

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-160-169

УДК 340.1

I. С. ОКУНЬОВ,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0009-0001-8133-1797

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ НЕДІЙСНОСТІ У ПРАВІ

У статті проаналізовано існуючі класифікації видів недійсності у праві. Дано характеристики окремих видів недійсності у праві. На підставі проведеного дослідження запропоновано власну класифікацію видів недійсності у праві.

Ключові слова: право, недійсність, види недійсності, класифікація видів недійсності.

Okuniev Igor. Types of invalidity in law

The article analyzes existing classifications of types of invalidity in law. The characteristics of certain types of invalidity in law are given. Based on the conducted research, a separate classification of types of invalidity in law is proposed.

Key words: law, invalidity, types of invalidity, classification of types of invalidity.

Постановка проблеми. У юридичній науці останнім часом спостерігається значний інтерес до проблеми недійсності у праві та її видів. Інтерес вчених-теоретиків до цього міжгалузевого інституту права зумовлений насамперед його істотним практичним значенням, на що, наприклад окремих видів недійсності, також звертається увага Верховним Судом (судом касаційної інстанції) у його постановках: недійсність правочину, договору, акта органу юридичної особи чи документа покликана не допускати або присікати порушення прав та інтересів або ж їх відновлювати¹. Тому проблема недійсності у праві належить до однієї з актуальних, як у теорії права, так і практиці правозастосування.

Крім того, спостерігається тенденція до виокремлення суто галузевого підходу диференціації недійсності, виділення окремих її видів у конкретній галузі права. У зв'язку з цим існує певна прогалина у дослідженні недійсності у праві саме як міжгалузевого (загальногалузевого) інституту з позицій теорії права. Це, безсумнівно, зумовлює вузькоспрямовану орієнтованість пізнання, яка породжує потребу в загальнотеоретичному дослідженні.

Проблеми класифікації явищ суспільного життя, зокрема явищ правової матерії, мають теоретичне значення першорядної ваги. Це стосується й проблематики недійсності, в якій важливе місце посідає класифікація її видів,

оскільки через види недійсності проявляються її правова природа та характерні ознаки.

Розмаїття видів недійсності у праві, що мали місце в історії розвитку людства та існують нині, потребує їх певної впорядкованості. Відповідно за таких обставин найдоцільнішим способом виділення і характеристики видів недійсності у праві є їх класифікація за загальними та особливими ознаками. У такому разі класифікація виявляє важливу схожість і відмінності видів недійсності і має наукове та пізнавальне значення. При цьому найбільш цінними є класифікації, засновані на пізнанні законів зв'язку між видами, переходу від одного виду до іншого в процесі розвитку.

Отже, класифікація видів недійсності у праві дає змогу глибоко та всебічно дослідити недійсність у праві, з'ясувати її зміст, встановити зв'язок її видів та їх взаємодію.

Крім того, велике значення класифікація має для ефективного застосування правових норм, що виступають нормативною основою недійсності у праві. Розмежування видів недійсності у праві при правозастосуванні компетентним органом, посадовою особою дає змогу виявити коло норм права, що поширюються на спірні правовідносини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретико-правові аспекти, пов'язані з проблемою недійсності у праві, досліджувались вченими – юристами, зокрема, С. Д. Гусаревим, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, В. І. Риндюк, М. О. Теплоком, Ю. С. Шемшученком, О. І. Ющиком. Серед представників галузевих наук питанням недійсності приділяли увагу І. А. Безклубий, В. Е. Беляневич, Є. В. Бернада, Н. В. Давидова, О. В. Дзера, І. О. Дзера, А. А. Єзеров, С. М. Іванова, О. О. Кот, В. О. Кучер, О. В. Перова, Я. М. Романюк, О. В. Семушина та ін. Проте питання загальноправової класифікації недійсності у праві майже не досліджувалося.

Відповідно **метою** нашого дослідження є здійснення загальнотеоретичної класифікації недійсності у праві шляхом визначення її критеріїв.

Основні результати дослідження. Поняття «класифікація» відповідно до уявлень, що склалися в науковій літературі (лат. classic – розряд і facere – робити), розглядається як система розподілу однорідних предметів, явищ чи понять за класами, групами тощо на основі певних ознак². З позицій логіко-філософських вона визначається як особливий випадок застосування логічної операції розподілу обсягу поняття на класи, види, групи тощо³.

При цьому особлива увага звертається на те, що класифікація завжди проводиться лише з певною метою. Вона фіксує «закономірні зв'язки між класами об'єктів; сприяє визначенню місця та ролі об'єкта в загальній системі об'єктів; допомагає відшукати найбільш важливі, загальні для всіх об'єктивні якості та властивості; підсумовує результати минулого розвитку, знання про об'єкт (об'єкти), що класифікується, сприяє більш глибокому пізнанню об'єктів і їх системи; дає змогу обґрунтовано прогнозувати шляхи

* Okuniev Igor, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

подальшого розвитку та вдосконалення як окремих об'єктів, так і їх сукупності.

Залежно від характеру й підстав поділу об'єктів на види (підвиди) чи класи розрізняють природну та штучну класифікації. В основу природної класифікації покладено найбільш важливі ознаки. Відповідно в основу штучної класифікації – додаткові ознаки.

Щодо правової матерії класифікація, то як процес розподілу однорідних об'єктів за класами, відповідно самостійними групами, відділами тощо, практично не відрізняється від аналогічних дій, що здійснюються стосовно будь-якої іншої матерії: політичної, соціальної, біологічної тощо.

Для розкриття основної проблеми дослідження необхідно також звернутися до етимології поняття «недійсність».

Згідно з академічним тлумачним словником української мови слово «недійсність» визначається через слово «недійсний», що використовується у таких значеннях: який не має законної сили; який не існує; нереальний; те саме, що недійсовий. У свою чергу слово «недійсовий» означає: нездатний діяти, який не виявляє належної дії; який не може діяти, існувати; видуманий⁴. Синонімами поняття «недійсний» є слова «неправоможний», «нереальний», «уявний», «нечинний»^{5, 6}.

У доктрині права, законодавстві та судовій практиці термін «недійсність» застосовується щодо різних правових явищ – правочинів (угод), актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування та різного роду документів (актів, паспортів, протоколів, свідоцтв тощо). Поряд з цим, як свідчить узагальнення судової практики розгляду справ про визнання правочинів недійсними, у суддів та учасників процесу виникають певні труднощі в розумінні терміна «недійсність», зокрема, у цивільному законодавстві. Це пов'язано з тим, що у Цивільному кодексі України цей термін застосовується до: визнання правочину недійсним, прав інтелектуальної власності недійсними; недійсності заборони відступлення права грошової вимоги; визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину; недійсності права вимоги; недійсності зобов'язання; недійсності акта; недійсності чека тощо. Таке становище, на думку авторів зазначеного узагальнення, невідповідно розширює поняття «недійсність», підстави його застосування та правові наслідки⁷.

Зазвичай термін «недійсність» використовується у праві як ознака того чи іншого інституту, що визначає правові наслідки, настання яких неможливе. Наприклад, до правових наслідків недійсності правочину належить те, що він не створює юридичних наслідків. Тобто правовим наслідком недійсності договору є за своєю суттю «нівелювання» правового результату, породженого таким договором (тобто вважається, що не відбулося переходу, набуття, зміни, встановлення, припинення прав взагалі)⁸.

На думку І. О. Дзери, недійсний правочин можна визначити як дії однієї або кількох осіб – суб'єктів цивільного права, спрямовані на набуття, зміну

або припинення цивільних прав, вчинені з таким порушенням вимог законодавства, які унеможливають настання правових наслідків, притаманних правомірним юридичним фактам, за винятками, прямо передбаченими законом, наприклад, за наявності підстав для незастосування недійсності, вчинених з вадами дій або для застосування механізму санації (оздоровлення), вчинених з вадами дій правочинів шляхом визнання їх дійсними в судовому порядку⁹.

Г. В. Срьоменко вважає, що недійсними є угоди, що не створюють тих юридичних наслідків, на які вони розраховані¹⁰. На думку І. В. Жилінкової, недійсність шлюбу – це визнання шлюбу таким, що укладений з порушенням норм сімейного законодавства, який внаслідок цього не породжує майнових та особистих прав і обов'язків, що випливають з нього¹¹.

В. П. Нагребельний визначає недійсність юридичного акта як стан, за якого нормативно-правовий або інший юридичний акт не діє, тобто є фактично нечинним. Зазначає, що у правовій науці й практиці розрізняють недійсність: закону та іншого нормативно-правового акта; індивідуального акта (акта застосування норм права); договорів та угод, що мають правовий характер; певної частини юридичних фактів – як правомірних дій суб'єктів права, що здійснюються з наміром створити, змінити або припинити конкретні правовідносини. Недійсність закону чи іншого нормативно-правового акта виникає у разі невідповідності конституційним нормам, неотримання вимог законності, яким повинні відповідати прийняті акти, чи порушення порядку їх прийняття, оприлюднення, введення у дію тощо¹².

Отже, за результатами аналізу викладеного слід зробити висновок про те, що недійсність у праві об'єктивується у нездатності певних правових явищ (правочинів, актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, документів тощо) зумовлювати правові наслідки, викликати правовий ефект, що мав настати (виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків / правовідносин).

Класифікація видів недійсності у праві на сьогодні залишається одним із найменш досліджених питань у вітчизняній теорії права. У доктрині права та практиці правозастосування склалося стале уявлення про недійсність правочинів, поділ недійсних правочинів на нікчемні (абсолютно недійсні) та оспорювані (відносно недійсні)^{13, 14, 15}. Звичайно, такий перелік видів недійсності у праві, що ґрунтується на положеннях актів цивільного законодавства, не є вичерпним, оскільки система та різноманіття видів недійсності перебуває в динаміці, у законодавстві України з'явилися нові види, яким притаманні свої, відмінні від інших видів недійсності ознаки. В цьому контексті необхідно звернути увагу, що деякі різновиди недійсності позначаються термінами та словосполученнями без використання так званої текстуальної недійсності (понять «недійсність», «недійсний»), що призводить до неправильного застосування норм права*.

* Поняття «текстуальна недійсність» почало використовуватись Верховним Судом у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у постано-

Отже, оцінюючи певні правові явища з точки зору неможливості здійснення ними відповідного правового ефекту, крім прямо визначених законом видів недійсності, можливо виділяти інші її види, що позначаються іншими термінами без використання «текстуальної» недійсності.

Необхідно наголосити, що в доктрині права до цього часу не визначено єдиних критеріїв класифікації різновидів недійсності та не розроблено якісної системи, яка б включала усі види недійсності, що так чи інакше існують у правовій системі. Це також призводить до проблем у тлумаченні та застосуванні норм права про недійсність.

На нашу думку, базуючись на відмінностях публічного та приватного правового регулювання, слід говорити і про відмінності у видах недійсності, які застосовуються у публічному чи приватному праві. До публічного права в юридичній літературі відносять конституційне, адміністративне, кримінальне, процесуальне (цивільне, кримінальне) право, а до приватного – цивільне, сімейне право. Такий розподіл, як наголошують окремі автори, є природним, оскільки випливає з природи відносин між найважливішими суб'єктами – людиною і державою. Отже, всі види недійсності, можна поділити на дві великі групи: публічно-правову недійсність та приватно-правову недійсність. Основним критерієм у цьому поділі є не сфера відносин, а характер та процедура, притаманна або публічному та приватному правовому регулюванню.

Вважаємо, що до видів недійсності у публічному праві слід віднести, зокрема, встановлену на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України: 1) неконституційність законів, правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим або їх окремих положень; 2) протиправність і нечинність нормативно-правових актів (чи окремих їх положень) органів державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг; 3) протиправність індивідуальних актів (чи окремих їх положень); 4) недійсність адміністративних договорів; 5) недійсність виборчих бюлетенів, голосування на виборчій дільниці; 6) недійсність процесуальних

ві від 09 січня 2019 р. у справі № 759/2328/16-ц (провадження № 61-5800зпв18), в якій суд касаційної інстанції зазначив: «Тлумачення частини другої статті 215 ЦК України свідчить, що нікчемним є той правочин, недійсність якого встановлена законом і для визнання його недійсним не вимагається рішення суду (частина друга статті 215 ЦК України). Нікчемність правочину конструється за допомогою «текстуальної» недійсності, оскільки вона існує тільки у разі прямої вказівки закону. З позицій юридичної техніки така пряма вказівка може втілюватися, зокрема, в термінах «нікчемний», «є недійсним»¹⁶.

дій та отриманих внаслідок її вчинення результатів у кримінальному провадженні; 7) недопустимість доказів у різних видах судочинства; 8) недійсність відмови від права на звернення до суду у різних видах судочинства; 9) недійсність паспорта громадянина України; 10) недійсність кваліфікованого електронного підпису чи печатки платника податків; 11) недійсність податкової консультації тощо¹⁷⁻²¹.

У свою чергу, до видів недійсності у приватному праві, на нашу думку, слід віднести, зокрема, встановлену на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України: 1) незаконність нормативно-правових актів і правових актів індивідуальної дії органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування; 2) недійсність правочинів або їх частин; 3) недійсність зобов'язань; 4) недійсність прав інтелектуальної власності, прав вимоги; 5) недійсність актів передання робіт підрядником і прийняття їх замовником; 6) недійсність чеків; 7) недійсність свідочств про право на спадщину; 8) недійсність актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 9) недійсність актів підприємств, інших суб'єктів господарювання; 10) недійсність господарських угод; 11) недійсність реєстраційних та інших документів; 12) недійсність державного замовлення тощо^{22; 23}.

Також, на нашу думку, класифікація недійсності у праві може здійснюватися так.

Залежно від виду норм права, якими встановлюється недійсність: недійсність, установлена нормами конституційного права; недійсність, установлена нормами цивільного права тощо; недійсність, установлена нормами національного права; недійсність, установлена нормами міжнародного права.

Залежно від виду правового явища, недійсність якого передбачена законом, можна виділити: недійсність правових актів нормативного характеру; недійсність правових актів ненормативного характеру; недійсність правочинів; недійсність документів тощо.

Залежно від ступеня недійсності певного правового явища: абсолютна, що безпосередньо встановлена законом і підтвердження якої не вимагає прийняття компетентним органом публічної влади (його посадовою особою) відповідного акта застосування норм права (нікчемний правочин); відносна, що передбачена законом, але наявність якої вимагає прийняття компетентним органом публічної влади (його посадовою особою) відповідного акта застосування норм права (оспорюваний правочин); повна – недійсність правового явища в цілому; часткова – недійсність правового явища в окремій частині.

Залежно від суб'єкта ініціювання недійсності певного правового явища (суб'єкта оспорювання): недійсність, що може ініціюватися будь-яким суб'єктом (загальним суб'єктом) – фізичною особою, юридичною особою; недійсність, що може ініціюватися суб'єктом, що характеризується особливими ознаками (спеціальним суб'єктом) – органом публічної влади, його посадовою особою тощо.

Залежно від суб'єкта, яким визначається недійсність певного правового явища: недійсність, що встановлюється судами загальної юрисдикції; недійсність, що встановлюється судом конституційної юрисдикції; недійсність, що встановлюється іншим компетентним органом публічної влади, його посадовою особою.

Слід зазначити, що кожна з наведених класифікаційних груп недійсності може включати низку підгруп. При цьому класифікувати недійсність у праві можна також за іншими підставами.

Отже, для належного застосування кожного виду недійсності, визначеного законом, необхідно докладно з'ясовувати правову природу недійсності та правильно її класифікувати. Класифікацію видів недійсності слід здійснювати виходячи з різних критеріїв. Наразі існує необхідність комплексного нормативного врегулювання видів недійсності та їх критеріїв, співвідношення видів недійсності між собою, вироблення єдиного понятійно-категорійного апарату тощо. З огляду на те, що чинне законодавство України, зокрема прийнятий Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX²⁴, містить прогалини у правовому регулюванні відповідних суспільних відносин, їх подолання повинно здійснюватися шляхом прийняття нових нормативно-правових актів та внесення змін до існуючих, які міститимуть теоретичні конструкції побудови системи недійсності у праві України (системи недійсності правових актів тощо).

1. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 27 січня 2020 року у справі № 761/26815/17 (провадження № 61-16353сво18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87334249>
2. *Словник української мови: в 11 т.* / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. С. 175.
3. *Философский словарь* / под ред. И. Т. Фролова. 5-е изд. Москва: Политиздат, 1987. С. 200.
4. *Словник української мови: в 11 т.* / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 5: Н-О / ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. С. 284.
5. Практичний словник синонімів української мови. Київ: Українська книга, 2000. С. 237.
6. Практичний словник синонімів української мови: близько 20 000 синонім. рядів / Святослав Караванський. 5-те вид., опрац. і доповн. Львів: БаК, 2014. С. 254.
7. Лист Верховного Суду України від 24 листопада 2008 року «Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08#Text>
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 09 січня 2019 року у справі № 759/2328/16-ц (провадження № 61-5800зпв18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79231916>
9. Дзера І. Поняття та правова природа недійсних правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 21–25. С. 25.
10. *Юридична енциклопедія* / ред. Ю. С. Шемшученко та ін.; НАН України, Ін-т дер-

жави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 4: Н-П. Київ, 2002. 720 с. **11.** Там само. С. 114. **12.** Там само. С. 117. **13.** Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика: посібник для суддів / А. В. Нижний, М. П. Ходаківський, Г. В. Юровська / за редакцією А. В. Нижного. Київ: Алерта, 2020. С. 29–31. **14.** Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text>- 15.** Постанова Пленуму Вишого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13#Text>
- 16.** Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 листопада 2022 року у справі № 334/7687/21 (провадження № 61-10300св22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651258>
- 17.** Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- 18.** Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 року № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
- 19.** Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
- 20.** Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- 21.** Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- 22.** Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- 23.** Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
- 24.** Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

Reference

1. Postanova Verhovnogo Sudu u skladі Ob'yednanoi palati Kasacijnogo civilnogo sudu vid 27 sichnya 2020 roku u spravi № 761/26815/17 (provadzheniya № 61-16353svo18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87334249>
2. *Slovník ukrayinskoyi movi: v 11 t.* / AN Ukrayinskoyi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni; redkol.: I. K. Bilodid (golova) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1970–1980. T. 4 : I-M / red. tomu: A. A. Buryachok, P. P. Docenko. 1973. S. 175.
3. *Filosofskij slovar* / pod red. I. T. Frolova. 5-e izd. Moskva: Politizdat, 1987. S. 200.
4. *Slovník ukrayinskoyi movi: v 11 t.* / AN Ukrayinskoyi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni; redkol.: I. K. Bilodid (golova) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1970–1980. T. 5: N-O / red. tomu: V. O. Vinnik, L. A. Yurchuk. – 1974. S. 284.
5. *Praktichnij slovník sinonimiv ukrayinskoyi movi*. Kyiv: Ukrayinska kniga, 2000. S. 237.
6. *Praktichnij slovník sinonimiv ukrayinskoyi movi: blizko 20 000 sinonim. ryadiv* / Svyatoslav Karavanskij. 5-te vid., oprac. i dopov. Lviv: BaK, 2014. S. 254.
7. List Verhovnogo Sudu Ukrayini vid 24 listopada 2008 roku «Praktika rozglyadu sudami civilnih sprav pro viznannya pravochiniv

nedijnsnimi». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08#Text> **8.** Postanova Verhovnogo Sudu u skladі kolegiyi sudiv Drugoyi sudovoyi palati Kasacijnogo civilnogo sudu u postanovi vid 09 sichnya 2019 roku u spravi № 759/2328/16-c (provadzhennya № 61-5800zpv18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79231916> **9.** Dzera I. Ponyattya ta pravova priroda nedijnsnih pravochiniv. *Pidpriyemnicтво, gospodarstvo i pravo*. 2018. № 11. S. 21–25. **10.** *Yuridichna enciklopediya* / red. Yu. S. Shemshuchenko [ta in.]; NAN Ukrayini, In-t derzhavi i prava im. V. M. Koreckogo. Kyiv: Vid-vo «Ukrayinska enciklopediya» im. M. P. Bazhana, 1998. T. 4: N-P. Kyiv, 2002. S. 114. **11.** Ibidem. S. 114. **12.** Ibidem. S. 117. **13.** Nizhnij A. V., Hodakivskij M. P., Yurovska G. V. Viznannya pravochiniv nedijnsnimi: osnovi teorii ta sudova praktika. Posibnik dlya sudiv / A. V. Nizhnij, M. P. Hodakivskij, G. V. Yurovska. / Pid redakciyeyu A. V. Nizhnogo. Kyiv: Alerta, 2020. 234 s. **14.** Postanova Plenumu Verhovnogo Sudu Ukrayini vid 06 listopada 2009 roku № 9 «Pro sudovu praktiku rozglyadu civilnih sprav pro viznannya pravochiniv nedijnsnimi». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text> **15.** Postanova Plenumu Vishogo gospodarskogo sudu Ukrayini vid 29 travnya 2013 roku №11 «Pro deyakі pitannya viznannya pravochiniv (gospodarskih dogovoriv) nedijnsnimi». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13#Text> **16.** Postanova Verhovnogo Sudu u skladі kolegiyi sudiv Drugoyi sudovoyi palati Kasacijnogo civilnogo sudu vid 30 listopada 2022 roku u spravi № 334/7687/21 (provadzhennya № 61-10300sv22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651258> **17.** Konstituciya Ukrayini priynata na p'yatij sesiyi Verhovnoyi Radi Ukrayini 28 chervnya 1996 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> **18.** Gospodarskij procesualnij kodeks Ukrayini vid 06 listopada 1991 roku №1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> **19.** Kodeks administrativnogo sudochinstva Ukrayini vid 06 lipnya 2005 roku №2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> **20.** Kriminalnij procesualnij kodeks Ukrayini vid 13 kvitnya 2012 roku № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> **21.** Civilnij procesualnij kodeks Ukrayini vid 18 bereznya 2004 roku №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> **22.** Civilnij kodeks Ukrayini vid 16 sichnya 2003 roku № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> **23.** Gospodarskij kodeks Ukrayini vid 16 sichnya 2003 roku №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> **24.** On law-making activity: Law of Ukraine dated August 24, 2023 №3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

Okunie Igor. Types of invalidity in law

In legal science, there has recently been considerable interest in the problem of invalidity in law and its types. however, there is a certain gap in the study of invalidity in law precisely as an inter-branch (general-branch) institution. Classification is of great importance for the correct application of legal norms that act as a normative basis of invalidity in law. The aim of our article is to carry out a general theoretical classification of invalidity in law and to define its criteria.

The article analyzes existing classifications of types of invalidity in law. Based on the results of the analysis, it should be concluded that invalidity in law is objectified in the inability of certain legal phenomena (deeds, acts of state authorities, local self-government bodies, documents, etc.) to cause legal consequences, to cause a legal effect that was supposed to occur (occurrence, change or termination of rights and obligations / legal relationship). The characteristics of certain types of invalidity in law are given. Based on the conducted research, a separate classification of types of invalidity in law is proposed. All types of invalidity can be divided into two large groups: public legal invalidity and private legal invalidity. The classification of invalidity in law can be carried out depending on: the type of legal norms that establish invalidity; type of legal phenomenon, the invalidity of which is provided by law; the degree of invalidity of a certain legal phenomenon; the subject of initiation of the invalidity of a certain legal phenomenon; subject, by which the invalidity of a certain legal phenomenon is determined. Each of the above classification groups of invalidity may include a number of subgroups. It is also possible to classify invalidity in law on other grounds.

Key words: law; invalidity; types of invalidity; classification of types of invalidity.